

Nefndasvið Alþingis
Austurstræti 8-10
101 Reykjavík

Sent á nefndasvid@althingi.is

Reykjavík, 17. apríl 2023

Umsögn Landverndar um þingsályktunartillögu um matvælastefnu, 915. mál

Stjórn Landverndar hefur kynnt sér ofangreinda tillögu sem og drög sem birt voru í samráðsgátt fyrir á árinu og sendi umsögn um þau sem vísast til hér¹.

Stjórn Landverndar telur mikilvægt að ríkið skapi góðar forsendur fyrir matvælaframleiðslu hér á landi til þess að bæta og efla bæði fæðu- og matvælaöryggi, draga úr þörf fyrir innflutningi á matvöru sem og til að styrkja byggð og sjálfbæra nýtingu auðlinda á landi og í hafi. Ríkið hefur ekki rækt hlutverk sitt sem eftirlitsaðili með því að landnýting þó styrkjakerfið í orði eigi að byggja á því að landnýting sé sjálfbær² eða að þjóðin fái það sem henni ber vegna nýtingar á sameiginlegum auðlindum.

Áhersla á samdrátt í losun gróðurhúsalofttegunda

Stjórn Landverndar minnir aftur á að losun gróðurhúsalofttegunda (GHL) frá matvælaframleiðslu á Íslandi er yfir 40% af losun á beinni ábyrgð stjórnvalda³ og því verður áherslan í matvælastefnu að vera á aðgerðir sem stuðla að samdrætti í losun en ekki á kolefnishlutleysi og kolefnisjöfnun (liður d). Losun GHLer hin raunverulega stóra áskorun og framtíð matvælaframleiðslunnar veltur á þessu atriði sé vel leyst af hendi. Í stefnuna vantar enn töluleg markmið um samdrátt í losun frá matvælaframleiðslu. Reynslan er ólygnust um það að yfirlýstur góður vilji atvinnulífsins að draga úr losun gróðurhúsalofttegunda nægir ekki. Það er því nauðsynlegt að beita mengunarbótareglunni, þ.e. að leggja á losunargjald, til að tryggja raunverulegan árangur. Bæði Alþjóðagjaldeyrissjóðurinn og OECD hafa hvatt íslensk stjórnvöld til að beita þessari reglu í meira mæli. Í Danmörku er verið að skoða tillögu að leggja 750 DKR gjald á losun hvers tons af gróðurhúsalofttegundum í landbúnaði⁴. Stjórn Landverndar leggur því til að orðalag d liðs verði:

¹ [https://samradsgatt.island.is/oll-mal/\\$Cases/Details/?id=3403&uid=5fcab612-52b4-ed11-9bb8-005056bcce7e](https://samradsgatt.island.is/oll-mal/$Cases/Details/?id=3403&uid=5fcab612-52b4-ed11-9bb8-005056bcce7e)

² <https://eldri.landvernd.is/sidur/abending-um-gaedastyringu-saudfjarraektar>
<https://landvernd.is/umsogn-landverndar-um-radstofun-almannafjar-vid-gaedastyringu-i-saudfjarraekt-32-mal/>
http://www.lbhi.is/sites/lbhi.is/files/gogn/vidhengi/rit_lbhi_nr_118.pdf

³ [Umhverfisstofnun | Gagnabirtir \(ust.is\)](#)

⁴ <https://klimaraadet.dk/da/nyhed/ny-analyse-fra-klimaraadet-landbruget-faar-brug-baade-strukturel-omstilling-og-flere>

„Samdráttur í losun gróðurhúsalofttegunda frá matvælaframleiðslu verði 55%, hún verði kolefnishlutlaus og kolefnisjöfnun byggist á náttúrumiðuðum lausnum sem samræmast alþjóðlegum skuldbindingum“

Verndun haf- og landsvæða

Enn vantar töluleg markmið um verndun vistkerfa og vísun í samþykktir samnings Sameinuðu þjóðanna um verndun 30% hafsvæða og 30% landssvæða fyrir 2030. Tilvísun í þessi markmið á klárlega heima í matvælastefnunni því haf- og landsvæði rík af líffræðilegri fjölbreytni eru einmitt þau svæði sem hafa mesta möguleika til nýtingar til matvælaframleiðslu.

Skilgreiningar á sjálfbærni og náttúrumiðuðum lausnum

Nauðsynlegt er að samþykkja sem fyrst reglugerð um sjálfbæra landnýtingu og skýra vel hvað sjálfbær matvælaframleiðsla í sjó þýðir. Þá vantar einnig dýpri skilning á Íslandi á því hvað náttúrumiðaðar lausnir eru. Mikið hefur borið hefur á misnotkun í atvinnulífinu á hugtakinu sjálfbærni og á hugtakinu náttúrumiðaðar lausnir. Föngun og förgun kolefnis í bergi er t.a.m. ekki náttúrumiðuð lausn⁵ eins og forsvarsmenn Carbfix hafa haldið fram. Framtíðarsýn er lítils virði ef aðilar eru ekki sammála um merkingu orðanna sem þar eru notuð.

Matvælastefna þarf að fjalla um hvað er framleitt

Samlegðaráhrif lýðheilsu- og umhverfissjónarmiða eru veruleg eins og sést af ályktunum nýstofnaðra samtaka lækna gegn umhverfisvá⁶. Þetta gildir líka um fæðuframleiðslu og heilnæmt mataræði en kjötneysla á Vesturlöndum er allt of mikil og til að markmið í loftslagsmálum, um verndun vistkerfa og lýðheilsumarkmið náist verður að draga úr henni⁷. Nýleg drög að norrænar ráðleggingum um mattarræði ættu að vera hvati til að taka þessi mál til gagngerar skoðunar⁸. Í gegnum styrkjakerfi í landbúnaði er megináhersla á framleiðslu dýraafurða og nauðsynlegt er að breyta því þannig að hlutur grænmetisframleiðslu aukist verulega og að vægi kjötframleiðslu minnki. Sú mikla áhersla sem lögð er að kjötframleiðslu er úr takti við bæði umhverfissjónarmið og mannelidissjónarmið. Athyglivert er að í

⁵ [Getting the message right on nature-based solutions to climate change - Seddon - 2021 - Global Change Biology - Wiley Online Library](#)

⁶ „Íslendingar eru skelfilegir trassar í loftslagsmálum“ - Heimildin

⁷ [Food in the Anthropocene: the EAT–Lancet Commission on healthy diets from sustainable food systems \(thelancet.com\)](#)

[Global diets link environmental sustainability and human health | Nature Health and nutritional aspects of sustainable diet strategies and their association with environmental impacts: a global modelling analysis with country-level detail - The Lancet Planetary Health Evaluating the environmental impact of various dietary patterns combined with different food production systems | European Journal of Clinical Nutrition \(nature.com\)](#)

⁸ De nordiske næringsstofanbefalinger (NNR) er videnskabelige anbefalinger, der anvendes i de nordiske og baltiske lande til at udarbejde nationale kostråd. Sjá www.norden.org

skýrslu KPMG frá 2020⁹ kemur fram að kjötframleiðsla á Íslandi hefur næstum tvöfaldast (32,5 tonn 2018 vs. 17,2 1996) hefur ræktun innlands grænmetis dregist saman um rúmlega þúsund tonn (er 2018 11.667 tonn). Á sama tíma hefur innflutningur á grænmeti þrefaldast. Þetta staðfestir að eftirspurn eftir grænmeti er fyrir hendi og nauðsynlegt að hagnýta þessa miklu eftirspurn fyrir innlenda framleiðendur. Innlend grænmetisframleiðsla skapar störf og verðmæti og stjórnvöld verða að bæta verulega í til þess að skapa grænmetisframleiðslu sterkan starfsgrundvöll. Þetta þarf að fjalla um í matvælastefnu.

Sömuleiðis ætti matvælastefnan að fjalla um hvaða veiðarfærum er beitt þannig að veiðarfæri sem valda skaða á lífríki hafsins og valda mestri losun gróðurhúsalofttegunda pr. kg af fiski verði takmörkuð og með tímanum bönnuð. Matvælastefna ætti því að taka skýra afstöðu um leiðir til að stöðva botnvörpuveiðar alfarið árið 2040 og stuðlað að framþróun veiða sem leysa botnvörpuveiðar af hólmi.

Stjórn Landverndar fagnar áherslu á hringrásarhagkerfið og minnir á að fullunnar vörur eru mun verðmætari. Hér telur Landvernd að bæta verði við undirmarkmiði sem fjallar um að farið sé að öllum reglum um meðhöndlun úrgangs en fram hefur komið að dýrahæ eru í dag urðuð í stórum stíl þrátt fyrir að það sé bannað¹⁰.

Lokaorð

Stjórn Landverndar telur að þingsályktunartillaga um matvælastefnu til 2040 sé almennt góð en að það skorti á skýrara og ákveðnara orðalag þegar kemur að umhverfisáhrifum matvælaframleiðslu, sérstaklega í loftlagsmálum og auðlindannýtingu en einnig um samspil mataræðis, velsældar og heilsu.

*Með vinsemd og virðingu,
f.h. stjórnar Landverndar*

Auður Önnu Magnúsdóttir, framkvæmdastjóri

⁹ KPMG, 2019. Íslenskur landbúnaður 2040 Sviðsmyndir um mögulega framtíð landbúnaðar á Íslandi. Reykjavík. 2019. https://www.stjornarradid.is/library/01--Frettatengt---myndir-og-skrar/ANR/Landbunadur/KPMG-Svi%C3%B0smyndir%20landb%C3%BAna%C3%B0ar%20til%202040_%C3%BAtg%C3%A1fa%20fyrir%20stafr%C3%A6na%20birtingu.pdf

¹⁰ [Urðun og úrgangsmál og búðahnupl fyrir sex milljarða | Kveikur \(ruv.is\)](#)